

Bolívie na pokraji rozpadu?

Pavλίna Springerová

Před krátkou dobou musel svět, a zejména evropské státy, čelit dilematu uznání či neuznání Kosova. Bude se situace opakovat i v případě bolívijských východních provincií? Poslední události spojené s referendem o autonomii v bohaté, lidnaté a intenzivně se rozvíjející provincii Santa Cruz by tomu mohly napovídat. Situace je však mnohem složitější a podobnost s evropským Kosovem se po hlubším zamyšlení ztrácí.

Málokterý stát prošel takovými dějinnými turbulencemi jako tato nejchudší jihoamerická země. Bolívie za sto let od vyhlášení své nezávislosti ztratila přes 50 % svého území a po dlouhou dobu se zmítala v objetí nestability, vojenských vlád, převratů a totálního vyloučení většinových indiánů z ekonomických a politických procesů. Po návratu k demokracii v 80. letech prošla Bolívie obdobím neoliberálních ekonomických reforem, které však ještě více zvětšily rozdíly mezi bohatými a chudými vrstvami společnosti. A tak nebylo překvapením, když se v roce 2005 dostal k moci levicový populistický indiánského původu Evo Morales ze strany Hnutí k socialismu (MAS).

S Moralesem přišla polarizace

Moralesův drtivý volební úspěch (v prvním kole prezidentské volby získal 54 %) je zajímavý z několika hledisek, za prvé se mu podařilo mobilizovat rozsáhlé chudinské masy a získat ve volbách absolutní většinu hlasů a za druhé s jeho nástupem roste antagonismus mezi jednotlivými regiony a skupinami obyvatel. Vznikající polarizace bolívijské společnosti je založena na několika principiálních sporech: centralizace vs. decentralizace; nacionalizace, agrární reforma vs. ochrana a příliv zahraničních investic, zachování práv velkovlastníků půdy; aymarové, kečuové hovořící indiánskými jazyky vs. bílí či mestici hovořící španělsky a konečně chudé rolnické, hornické regiony (západ) vs. bohatší oblasti (východ). Tato polarizace plně odpovídá volební podpoře dvou hlavních politických uskupení – Moralesovu MAS a opoziční Quirogově středopravicové koalici Podemos („Můžeme“, což je akronym složený ze slov *Poder Democrático y Social* – Sociální a demokratická síla). Současnou situaci tedy musíme nahlížet v kontextu celkového povolebního vývoje, v jehož důsledku dochází v Bolívii ke zjevné kumulaci opozice politické, regionální, ekonomické, společenské a etnické.

Morales záhy po svém zvolení přišel s konkrétními plány na radikální změnu ústavy, jejímž záměrem je centralizovat moc ve státě, nacionalizovat přírodní zdroje a přerozdělit půdu, která není využívána. Návrh ústavy byl, i přes nepřítomnost opozičních poslanců, přijat Ústavodárným shromážděním a v tomto roce má být předložen občanům k vyjádření v plebiscitu. Ústavou nastolený politický směr je trnem v oku obyvatelům východních departmentů. V celé této oblasti, zvané „bohatý pŭlměsíc“, se produkuje kolem 65 % HDP celé Bolívie a kupříkladu samotné Santa Cruz tvoří jednu třetinu národního produktu.

Cruzeños, obyvatelé Santa Cruz, se v plebiscitu 4. května – v souladu s očekáváním – jednoznačně vyslovili pro posílení vlastní pozice ve vztahu k lapazskému centru. Pro změnu hlasovalo kolem 85 % voličů a v provincii mohly vypuknout zeleno-bílé oslavy (barvy departmentu Santa Cruz), které neumlčelo ani prohlášení prezidenta Moralese o protiústavnosti santacruzského referenda, což potvrdil i předseda Národního volebního soudu. Vzhledem k převládajícímu pocitu ekonomické diskriminace „bohatého pŭlměsíce“ není překvapivé, že obdobné hlasování o autonomii ohlásily i další východní departmenty (Tarija, Beni, Pando).

Autonomii chtějí i další departmenty

Ostatně nejedná se o první pokus, kdy se východní části Bolívie, bohaté mimo jiné na plyn, minerály a kvalitní zemědělskou produkci, vyslovily pro posílení své autonomie. Před necelými dvěma roky (v červenci 2006) proběhlo celostátní lidové hlasování o možnosti posílení regionů na úkor centra. Departmenty „bohatého pŭlměsíce“ však neuspěly a byly přehlasovány chudšími regiony jako La Paz, Oruro a Potosí, kde má Morales mezi chudými indiány velkou popularitu.

Mezi Cambas (obyvateli východních provincií) existují různé názory na roli jejich departmentů v rámci Bolívie. Objevují se radikální hlasy o možnosti odtržení, dokonce zazněly i spekulace o možném připojení k Brazílii. Podle názoru Leonidy Zurity Vargas, která je stoupenkyní prezidenta Moralese a kečujskou předáčkou ženských pěstitelek koky, chce autonomistické hnutí „rozdělit Bolívii na dvě části a založit paralelní bolívijský stát“. Takové tvrzení však příliš neodpovídá převládajícímu politickému proudu „bohatého pŭlměsíce“. Většina autonomistických představitelů se přiklání k federativnímu (či konfederativnímu) řešení známému i z jiných amerických států. Lídr opozice Jorge „Tuto“ Quiroga pro BBC prohlásil: „Doufám, že vláda nyní uslyší spíše než volání Huga Cháveze, volání svého lidu a zvolí svůj vlastní směr, přijme návrhy na posílení autonomie a rozhodne, že je čas zasednout k jednacímu stolu.“

Federativní uspořádání by dle názoru autonomistů mělo zaručit jednotlivým regionům větší podíl na přerozdělování prostředků a snížilo by odvody do centrální lapazské kasy. V současnosti platí, že jednotlivé departmenty odvádějí do centra 89 % svých veškerých příjmů a pouze 11 % příjmů vyprodukovaných ve svém regionu si mohou ponechat. V neposlední řadě představitelé santacruzského departmentu požadují vytvoření vlastních policejních sil. Stav současné centrální policie je předmětem časté kritiky z důvodu nedostatečného financování, špatného výcviku a celkové neefektivity.

Rozdělení Bolívie je nereálné

Ačkoliv jsme v této době svědky eskalace napětí, které pravděpodobně bude narůstat s dalšími referendy (už v Santa Cruz bylo při volebních nepokojích zraněno několik desítek lidí), obě strany si plně uvědomují, že jednání je nevyhnutelné. Lídři ze Santa Cruz dobře vědí, že autonomní statut nemůže být implementován tam, kde pro to neexistuje ústavní rámec a jak dodává bolívijský politolog René Mayorga: „Obě strany jsou příliš slabé na to, aby porazila jedna druhou.“ Samotné rozdělení Bolívie se jeví jako nesmyslné i z několika dalších důvodů. Za prvé si nelze představit, že by zbytek Bolívie mohl existovat a přežít bez svých východních bohatších částí. Za druhé jen stěží lze počítat s tím, že by potenciálně samostatný „bohatý půlměsíc“ dokázal prosadit svoji nezávislost mezi jihoamerickými státy, jež jsou buď přátelsky naladěné vůči Moralesovi (Venezuela, Ekvádor), nebo se obávají jakýchkoli hraničních úprav, které by mohly otevřít staré rány a vyvolat nové konflikty.

Článek původně vyšel v Mezinárodní politice 6/2008, str. 30–31.

Zdroje:

Romero Ballivián, Salvador, „La elección presidencial del 18 de diciembre de 2005 en Bolivia“. In: *Atlas Electoral Latinoamericano*.

Springerová, Pavlína, „Bolívijská pravice.“ *CEVRO Revue*, 3/2007.

MiamiHerald.com, BBC News.

Pavlína Springerová působí v Kabinetu ibero-amerických studií Katedry politologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.